

Extrémy funkcí více proměnných.

Lokální extrémy

Definice.

Říkáme, že funkce f , n proměnných má v bodě $A \in D(f)$ **lokální maximum**, jestliže existuje prstencové okolí $P(A) \subset D(f)$ takové, že pro každé $X \in P(A)$ platí: $f(X) \leq f(A)$. Podobně, funkce f má v bodě A **lokální minimum**, existuje-li prstencové okolí $P(A) \subset D(f)$ takové, že pro každé $X \in P(A)$ platí: $f(X) \geq f(A)$.

Platí-li ostré nerovnosti, pak mluvíme o ostrém lokálním maximu, resp. minimu.

Věta 6.4 (nutná podmínka pro lokální extrém).

Nechť funkce f , n proměnných, je diferencovatelná v bodě A .
Má-li funkce f v bodě A lokální extrém, pak $\text{grad } f(A) = \vec{0}$.

Poznámka. Kritické body, stacionární body

Pro formulaci postačující podmínky v případě funkce dvou proměnných zavedeme matici

$$\mathcal{M}(A) = \begin{pmatrix} \frac{\partial^2 f}{\partial x^2}(A), & \frac{\partial^2 f}{\partial x \partial y}(A) \\ \frac{\partial^2 f}{\partial y \partial x}(A), & \frac{\partial^2 f}{\partial y^2}(A) \end{pmatrix}$$

a dále dvě hodnoty: $\Delta_1(A) = \frac{\partial^2 f}{\partial x^2}(A)$, $\Delta_2(A) = \det \mathcal{M}(A)$.

Věta 6.8

(postačující podmínky pro lokální extrém funkce $z = f(x, y)$)

Nechť funkce $z = f(x, y)$ má parciální derivace 1. i 2. řádu spojité v bodě A . Nechť $\text{grad} f(A) = \vec{0}$. Pak platí:

Je-li $\Delta_2(A) < 0$, pak funkce f nemá v bodě A lokální extrém.

Je-li $\Delta_2(A) > 0$ a $\Delta_1(A) > 0$, pak funkce f má v bodě A ostré lokální minimum.

Je-li $\Delta_2(A) > 0$ a $\Delta_1(A) < 0$, pak funkce f má v bodě A ostré lokální maximum.

Postup při výpočtu lokálních extrémů (funkce dvou prom.)

1. krok: Určíme všechny body, které jsou řešením soustavy rovnic $\frac{\partial f}{\partial x} = 0$, $\frac{\partial f}{\partial y} = 0$ a funkce f je v nich diferencovatelná.

2. krok: V každém z těchto bodů postupujeme podle postačující podmínky.

Poznámka. Další postup, jestliže v kritickém bodě není splněna některá z postačujících podmínek.

Příklad. Vyšetřete lokální extrémy

$$1a) z = f(x, y) = \sqrt{x^2 + y^2}$$

$$1b) z = f(x, y) = \sqrt{4 - y^2}$$

$$2. f(x, y) = xy - 2x - y$$

$$3. f(x, y) = 3xy - x^3 - y^3$$

$$4. \text{(Alfa)} f(x, y) = e^x (x^2 + y^2)$$

$$4. \text{(Beta)} f(x, y) = e^y (x^2 + y) \text{ nebo } f(x, y) = 2y - y^2 - x e^x$$

$$5. \text{(Alfa)} f(x, y) = 3 \ln(x^2 y) - y^3 - 3x^2 + 4$$

$$5. \text{(Beta)} f(x, y) = \frac{1}{2} x^2 + xy + y^2 - 4 \ln y + 3$$

$$6. f(x, y) = y \sqrt{x} - y^2 - x + 3y$$

Absolutní (globální) extrémy

Nechť f je funkce n proměnných a $M \subset D(f)$.

Říkáme, že funkce f nabývá v bodě $A \in M$ svého maxima na množině M , jestliže pro každé $X \in M$ platí: $f(X) \leq f(A)$.

Zapisujeme $f(A) = \max \{f(x) : x \in M\}$, stručně $f(A) = \max_M f$.

Analogicky definujeme minimum funkce f na množině M . Značíme je stručně $\min_M f$.

Maximum, resp. minimum funkce f na celém definičním oboru $D(f)$ značíme stručně $\max f$, resp. $\min f$.

Speciálním případem jsou tzv. **vázané extrémy**, a to když množina $M = \{(x, y) \in \mathbb{E}_2 : g(x, y) = 0\}$, kde g je daná funkce.

Pokud lze, pak z vazební podmínky $g(x, y) = 0$ vyjádříme jednu proměnnou, kterou dosadíme do dané funkce f . Získáme tak úlohu určit absolutní extrémy funkce jedné proměnné.

Postup při výpočtu absolutních extrémů.

Připomeňme, že M^0 je vnitřek a ∂M je hranice množiny M .

1. Ověříme splnění předpokladů právě uvedené věty, čímž zdůvodníme existenci absolutních extrémů.
2. Určíme všechny kritické body X funkce f v M^0 .
3. Určíme všechny body $X \in \partial M$, ve kterých může funkce f nabývat absolutních extrémů na hranici množiny M .
4. Určíme hodnoty funkce f ve všech vypočítaných bodech. Největší hodnota je rovna $\max_M f$ a nejmenší hodnota je rovna $\min_M f$.

Příklad. Zdůvodněte existenci absolutních extrémů a určete je (poloha, funkční hodnota)

1. $z = f(x, y) = x^2 + y^2 - 2x - 2y$ a) na úsečce $[3, 0], [0, 3]$
b) na hranici ∂M množiny $M = \{[x, y]; x + y \leq 3, x \geq 0, y \geq 0\}$

2. $z = f(x, y) = \frac{1}{x} + \frac{1}{y}$ na $M = \{[x, y]; x + y = 1, x \in \langle 1/4, 9/10 \rangle\}$

3. $z = f(x, y) = x^2 - y^2 + 18$ na $M = \{[x, y]; x^2 + y^2 \leq 9\}$